

(folytatás a 29. oldalról)

keresztül, Árokszállás Dósán át. Végül a leghosszabb utazási időt természetesen a Jászságon kívüli, illetve a Jászság pereméről kell áldozni arra, hogy Jászberényben a dolgait intézhesse az, akinek feltétlenül kell. A Leírás (Tápió) Szecsőt, Jászsósztentgyörgyöt (Ladányi Szentgyörgy), Újszászt sorolta fel ebben a kategóriában.

Mivel a 19. század közepéig tartó, nagyjából egyöntetű természeti viszonyok alig-alig változtak ezek az adatok – kis megszorítással (katonai felmérés igényei) – a korábbi évszázadokra is állnak. A privilegizált Jászság etnikai-kulturális-gazdasági-igazgatási egység volt, melyet még a török is jóváhagyott, szemben például a Nagykunssággal, amelyet saját közigazgatásában feldarabolt. Ennek oka lehetett a jól szervezett igazgatás, és a gazdasági összetartozás is. Dolgozatunk szempontjából ez azért fontos, mert ezekben az időkben, ahogyan Györffy István fogalmazott: „*Bizony nagy dologra szánta el magát száz év előtt egy utas, aki pl. Erdélyből Pestre akart jönni. Végrendeletet tett, felpakolt egy pár hétre való élelmet, aztán nekivágott a világnak.*”

Persze itt erről nincs szó, de oda-vissza azért a Jászságban is eltelhetett egy-két nap azzal, hogy elérjenek a központba. Ha még tovább akartak menni, mondjuk Árokszállásról Alsósztentgyörgyre vagy Apátiba, bizony fel kellett málházni és készülni a várható viszontagságokra. A ma megszokott utazásokra, például Jászberényből Szolnokra vagy Karcagra nem is igen lehetett számítani, hacsak valamilyen személyes jellegű dolga nem akadt az embernek.

Jegyzetek és felhasznált irodalom

- Cseh Géza: *A Jászkunsság és Külső-Szolnok vármegye leírása (1782-85)*, Szolnok, 1995
- Fodor Ferenc: *A Jászság életrajza*, Budapest, 1942
- Elek György: *Karcagi csárdák és vendégfogadók a 18-19. században*. In: *Zounek* 33.10.
- Frisnyák Zsuzsanna: *A magyarországi közlekedés krónikája*. BP. MTA-TTI., 2002
- Györffy István: *Alföldi népelet*, Budapest 1983 (361-365)
- Nemes Gerzson: *A Zagyva- és a Tarna völgy Jászkerületi vízüzeinek krónikája (1279-1786)* Szolnok, 1981
- Ujfalussy Sándor: *Jelentés az utakról, hidakról és töltésekről*. Madaras, 1830
- Palugyay Imre: *Jász-Kún Kerületek s Külső Szolnok vármegye leírása*. Pest, 1854
- Veresegyházi Béla**
helytörténeti kutató
folytatjuk

Olvasói vélemény **dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna:** **Szeretetszolgálat Jászberényben 1950-től** **című könyvéről**

A második világháború után, az 1945. esztendő követően, a Szovjetunióból Magyarországra visszatért és hatalomra jutott Rákosi Mátyás által vezetett pártállam súlyos csapásokat zúdított a katolikus egyház vezetőire, a papságra és a hívek kisebb-nagyobb közösségeire. Kezdődött mindez a vallásos társulatok, hitbuzgalmi csoportok működtetésének betiltásával, és 1948-ban folytatódott az egyházi iskolák államosításával. 1949-ben Mindszenty József esztergomi érseket, az ország bíborosi ranggal rendelkező hercegprímását koholt vádak alapján bíróság elé állították és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. (Ilyen még soha nem fordult elő a magyar katolikus egyház ezeréves történetében.) De még ez sem volt elég, mert a katolikus püspöki kar nem volt hajlandó tárgyaló asztalhoz ülni és aláírni az előre elkészített nagybetűs „Megállapodás” okmányának szövegét. Ezért aztán 1950-ben megvalósult az állam ördögi terve: az ÁVH (államvédelmi hatóság) egy júniusi éjszaka leple alatt a szerzetesek nagylétszámú csoportjait – a férfi és női kolostorokból egyaránt – megfélemlítés céljából, leponyvázott teherautókon elhurcolták az ország egyik részéből a másikba. A nyári hónapok elteltével államosították a szerzetesházakat, ahová a lakók többé nem térhettek vissza. A püspökök testülete a további durva intézkedések megelőzése érdekében hajlandóságot mutatott a tárgyalásokra. Eközben az állam feloszlatta az összes szerzetesrendet, kivéve a benecéseket, piaristákat és ferenceseket, valamint a Miasszonyunk iskolanővéreket, akik csökkentett tanári létszámmal 2-2 gimnáziumot, tehát összesen nyolcat újra működtethettek a sokszáz volt egyházi középiskola közül. Így a szerzetesek többsége utcára került, a szerencsésebbek egyházmegyei papi beosztást kaphattak, mások gyárakban, üzemekben helyezkedhettek el, jónéhányan börtönök, internáló táborok foglyai lettek. Legnehezebb sors várt az időskorba jutott, betegségekkel küzdő, otthontalanná vált szerzetesnőkre, vagyis az apácákra. Őket a megállapodás által is engedélyezett idősok otthona fogadta be és részesítette életük végéig teljes ellátásban. Ilyen célra vették igénybe a ferences rend barokk időkben épült jászberényi kolostorának patinás épületét is.

Ennek az immár több mint hetven éve működő intézménynek terjedelmes történetét állította össze és dolgozta fel dr.

Suba Györgyné Kocsis Julianna, a város kiváló helytörténeti kutatója most megjelent nagyszerű könyvében. Hasonló témájú korábbi írásainak bőséges tapasztalatait felhasználva, kitűnő érzékkel, nagy hozzáértéssel, fáradtságot nem ismerő odaadással már évekkel ezelőtt megkezdte az adatok összegyűjtését. A feldolgozás folyamán legnagyobb figyelmére arra az együttérzésből, végtelen emberszeretéből táplálkozó szándékra összpontosult, amellyel tökéletesen tudta érzékelni az 1950-es állami intézkedések következtében súlyos lelki válságot és megrázkódást átélő idős szerzetesnők helyzetét, akik

A könyv címlapja

zárdaikból kitiltva, rendi ruháiktól megfosztva, idegen városban, ismeretlen környezetben voltak kénytelenek hátralévő éveiket leélni. Az országnak ezen a részén a jászberényi ferences kolostor lett az idős nővérek végleges otthona, ahol 100 férőhelyet alakítottak ki. Ez a szám később 120-ra növekedett. Az intézmény állami fenntartás mellett működött, melynek egyházi jellegét – az 1951-ben megszerzett Római Katolikus Szeretetszolgálat biztosította, 1991-ben került egyházi fenntartásba, majd 2007-ben felvette Assisi Szent Klára nevét.

A szerző a kötet első részében részletesen elemzi az otthon fenntartásának, működésének mechanizmusát, a beruházások, felújítások, épületbővítések és korszerűsítések folyamatát. Reálisan méltatja, értékeli az intézmény vezetőinek tevékenységét. Közülük különösen kiemelkedik a ma már nyugállományban lévő Szalóki Miklós, valamint Szatmári Antal

né Kocza Veronika, akik igazi hivatástudattal, együttérző szeretettel igyekeztek valódi otthon kialakítani az egykori kolostor falai között az idős kedvesnővérek számára.

A további fejezetekben bőséges teret kap a lakók mindennapi életének bemutatása. Az otthon vezetése fontos feladatnak tartotta, hogy a nővérek saját rendi igényeik, szokásaik szerint tölthessék meg tartalommal lelki életüket. Ezért a közvetlenül mellettük lévő templomban, illetve a ház kápolnájában naponta szentmisén vehettek részt, végezheték zsolozsmájukat. Aki egészséges volt, bekapcsolódhatott a konyhai és a kerti munkába is. Sokan rendszeresen kézimunkáztak. Mivel a nővérek fontosnak tartották, hogy a különböző női szerzetesrendek egykori öltözékeit valahogyan megőrökték, ezért bábukon mutatták be rendi ruháikat. Alkalmi kiállításán 27 ilyen felöltözöttet bábuk sorakoztattak fel. Az 1950-es állami rendelkezés ugyanis megtiltotta a rendi ruha viselését, azt csak halálukkor, a kórházba helyezéskor adhatták rájuk. Az év egyházi ünnepeit bensőségesen megülték. Az otthonban folyamatosan működtek önálló hatáskörrel rendelkező lelkészek, vagyis felszentelt papok, akik lelkigyakorlatokat is tartottak. A kedvesnővérek szerzetesi fogadalmuk kerek évfordulóit minden év augusztus 15-én, Nagybaldogasszony napján ünnepelték meg. Ezekről és a nevezetes eseményekről a folyamatosan vezetett Krónikában található bejegyzések. 1992. augusztus 15-én hatan emlékeztek fogadalomtételük jeles évfordulójára, közülük elsőként a kunszentmártoni születésű, 100. évében járó Józsa Ilona Ildefonza angolkisasszony adott hálát fogadalomtételének 75. évfordulóján, akit tolokocsival hoztak a szentmisére, melynek végzetével saját szerzeményű verssel köszöntötte jubiláns társait. A templomi rendezvényeken túlmenően közös névnap, illetve születésnap megemlékezéseket is tartottak, de nem maradhattak el a Mikulás-napi, de főként a karácsonyi ajándékozások sem. 2000. október 1-jén a jászberényi otthon alapításának 50. évfordulójára emlékeztek. Időnként színvonalas hangversenyeket, könyvbemutatókat, filmvetítéseket tartottak számukra. A járóképes nővéreket kirándulásokra, zárandoklatokra, sőt külföldi utazásokra is elvitték, de őket szintén sokan meglátogatták távolabbi vidékekről, még külföldről is. Szép és ritka esemény volt, amikor francia cserkészfiúk kopogtattak be a jászberényi otthon kapuján.

Az ünnepi programok sorát a legszomorúbb alkalom, a temetés zárja. A szerző méltó módon idézi az egykori igazgató, Szalóki Miklós szép szavait: „Meghatók voltak azok a búcsúztatások, amikor egy-egy hű rendtárs, lakótárs átköltözött egy

szabadabb, őszintébb, örökkévaló világba. Példamutató fegyelmezettségük itt is, ilyenkor is lenyűgözte az úgynevezett világi szemlélőt. A legközelebbi szeretett nővértárs temetési búcsúztatásakor nem voltak nagy sírások, teátrális érzelmi kitörések. Talán egy-egy könnyecsepp, sőt szerelmes mosoly közepette elhangzott: – *Semmi tragédia. Ő már az Úr színe előtt van a korábban elhunyt testvérekkel, valamint a régen elköszönt szülőkkel, családtagokkal...*”

A kötet függeléké 30 oldalon keresztül sorolja azoknak a nővéreknek apróbetűkkel szedett neveit (köztük a 101 éves korában elhunyt Józsa Ilona Ildefonzáét is), akik az elmúlt 70 év alatt az otthonban haltak meg és a jászberényi temető(k)ben nyugsznak. Külön terjedelmes listán olvasható a vidéken eltemetett apácák névsora. A Jászberényben lévő nővérsírok száma meghaladja a hétszázat. A teljesen egyforma sírkövek az Újtemető nővércelláiban sorakoznak.

Az V. fejezet a tekintélyes terjedelmű Arcképcsarnok, amely a gondozottak számának – adatok híján – csak körülbelül negyedrészt tartalmazza, a kedvesnővérek sokaságának életútját mutatja be, fényképekkel illusztrálva. Ezeknek az írásoknak gyöngyszemeiből érdemes néhányat bemutatni. Csonka Mária (1920–2011) angolkisasszonyról halálakor a következő méltatást olvashatjuk: „... 9 éves korában már tudatosan mondja: *apáca lesz, az Urat akarja szolgálni... A szétszórtat nehéz, kegyetlen napjait Ilona hűgánál tölti, ahol húga leányát felügyeli. tanítja, és sok társához hasonlóan keresztény hívő családokhoz jár hittant tanítani, korrepetálni... 1960-ban a lőrinci iskolában kap tanítói állást. Az iskolaigazgató kikötése: első osztályt taníthat, és Lőrinciben nem járhat templomba. Így 1978-ig, nyugdíjazásáig a hajnali vonattal jár naponta Hatvanba a reggeli misére. De nem csak a gyerekeket tanította, nevelte, este a cigány felnőttek analfabétizmusának felismerését tűzte ki célul... Munkásságát a kommunista nézeteket valló igazgató is elismerte. 1975-ben pedagógusnapon kormánykitüntetéssel ismerték ki.*”

1984. január 14-én elhunyt Eichinger Éva Benilda (1898–1984) szatmári irgalmas nővér, tanítónő, az egyházi vezetőnővér helyettese. 18 évet töltött Jászberényben. 85 éves volt. „*Halottas ruhája pedáns rendben, tisztán volt elhelyezve a felöltöztetéshez*” – írja róla a Krónika.

Szabó Olga Erna (1912–1983) szatmári irgalmas nővér, ápolónő, a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat egyik alapítója. Meghurcolásának kezdetéről ezt olvashatjuk: „*Esztergomban, 1950. május 15-én rendőrök és civilek vették körül a Kolos Kórházat. Senkit sem engedtek se ki, se be. A délelőtti folyamán Erna nővérek össze kellett csomagolni. Csak azok maradhattak munkahelyükön, akik hajlandók*

voltak kilépni a rendből. Ilyen nővér nem akadt!” Később felelősségteljes munkakörében mindent elkövetett az idős nővérek gyógyellátása és lelki gondozása érdekében. Lékai László bíboros, esztergomi érsek így jellemezte: „*A szeme mindenhová felfigyelt, a szíve mindenfelé megdobbant. S utána követte a felismerést az alkotó tettek sorozata. Jelenléte, elgondolásai, töretlen útkeresése a Püspöki Karnak is hatékony segítséget jelentett.*” 1983-ban halt meg.

Telek Rozália Kvirina (1906–1976) betegápoló szerzetesnő Jászberényben bekövetkezett haláláról így írt a Krónika: „... *Quirina nővér hirtelen halála az ebédelőben, amikor gyülekeztek a nővérek – mindenkit megrendített. Ebéd előtt a Jézus Szíve litániáját gyakorolta a harmóniumon, hogy a délutáni ájtatosságon szépen játszassa és énekelje. A feladatát az örök hazában mondta, illetve énekelte el.*”

Tóth Borbála Honóra (1916–1994) szerzetesnő, beteggondozó 1951-től élt a berényi otthonban. „*Lakószobája valóságos varroda volt. Hímzés mellett, ő varrta a gondozottak ruháját, készítette el a rendi ruhákba öltöztetett 27 bábút.*”

A nővérek sokaságát bemutató fejezet az otthon melléképületében lakó és fizikai munkát (kertészkedés, sertésgondozás, karbantartás) végző férfi szerzetesek, majd az intézmény lelkészei életútját vetíti az olvasó elé, végül pedig a szeretetszolgálat vezetőinek és az otthon alkalmazottainak névsorával zárul. A részletes forrásjegyzék, továbbá a névmutató és a helynévmutató külön értéke a kiadványnak.

Mindent egybevetve, ideznünk kell az előszóból azt a nemes elhatározást, amely a szerzőt e nagyszerű alkotás véghezvitelére készítette: „*E munka célja, hogy emléket állítson azoknak a kedvesnővéreknek, szerzeteseknek, akik a kommunista rendszer áldozatai lettek a szerzetesrendek feloszlatásával. Pedig a társadalomnak szüksége lett volna rájuk, hiszen ők azelőtt oktattak, beteget ápoltak, elesetteket gyámoltottak és – ami a legfőbb – imádkoztak mindannyiunkért. A római katolikus szeretetotthon egyúttal azoknak az idős, beteg, gondozásra szoruló kedvesnővéreknek nyújtott segítséget, akik a rendek feloszlatásával sanyarú állapotba kerültek. A történelem lehetőséget adott arra, hogy – az összezsúfolt otthonokban – képesek legyenek rendi fogadalmuk legegységesebb tételét is betartani: gyónás, szentmishallgatás, imádkozás, rendi alapítók és örök fogadalmak évfordulójáról méltón megemlékezessenek.*” A gyönyörű borítóval ellátott nagyszerű könyv elolvasása azt a felismerést erősíti, hogy a szerző célja tökéletesen megvalósult. Mindenki egyet fog érteni ezzel a véleménnyel, ha kezébe veszi és alaposan áttanulmányozza dr. Suba Györgyné legújabb remekművét.

**Józsa László
tanár, helytörténeti kutató**